

VARIA

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ

BERŻNIKI JAKO OŚRODEK KOŚCIELNY NA SEJNEŃSZCZYŹNIE (ZAGADNIENIA WYBRANE)

Wstęp

Berżniki to dziś niezbyt duża wieś gminna, w niczym nieprzypominająca miasteczka. A było to przecież pierwsze miasto założone na Suwalszczyźnie i to tu powstała pierwsza na tych terenach parafia rzymskokatolicka. Historia Berżnik sięga prawie pięciuset lat. Jest to szmat czasu i warto się nad nią pochylić, tym bardziej że jest ona bogata w wydarzenia i ludzi.

W niniejszym opracowaniu zawarte zostały istotne informacje dotyczące dziejów miejscowości, powstania i historii parafii, kościoła oraz niektórych zjawisk pogranicza polsko-litewskiego (np. używania języka narodowego podczas nabożeństw). Wydobyte z mroków pamięci fakty i wydarzenia – w zamierzeniu autora – mają służyć także jako podstawowa informacja do charakterystyki środowiska społecznego i religijnego Berżnik. Ziemia ta, bogata w dobra przyrody i niezliczone wydarzenia historyczne, jest przedmiotem szczególnych zainteresowań społecznych, historycznych, przyrodniczych itd. Przy opracowaniu tematu niezwykle pomocne okazały się materiały znajdujące się w archiwach kościelnych w Łomży i Elku (Akta parafii w Kuciunach, Berżnikach i Sejnach), a także opracowania, spośród których warto wymienić pracę magisterską ks. Andrzeja Gromadzkiego na temat powstania i rozwoju parafii Berżniki do roku 1925.

Szczegółowa analiza wszystkich aspektów dziejów parafii Berżniki znacznie przekraczałaby ramy objętościowe artykułu naukowego i nadawałaby się do publikacji monograficznej, dlatego też autor na potrzeby niniejszego opracowania wybrał jedynie niektóre aspekty z dziejów berżnickiego ośrodka kościelnego.

Dzieje Berżnik

Początek Berżnik sięga XVI w., kiedy to Mikołaj Jurewicz Pac założył tu w 1524 r. dwór i przyporządkował mu obszar lasów, zwany Puszcza Berżnicką. Nazwa dworu i późniejszego miasta, brzmiąca początkowo „Berzniki”, jest według

językoznawców pochodzenia jaćwieskiego i wywodzi się od słowa oznaczającego brzozę (lit. *beržas*, jaćw. *berzas*). Pierwszymi osadnikami byli Litwini, Rusini spod Grodna oraz Polacy. Skolonizowana przez Paca okolica została oddzielona od dworu przelomskiego i przekształcona w oddzielną dzierżawę, którą jej twórca otrzymał w dożywocie¹.

Po śmierci Paca, na przełomie lat 1545–1546, włość berżnicką z dworem przejęła pod bezpośredni zarząd królowa Bona, do której należały wówczas ogromne dobra grodzieńskie z puszciami ciągnącymi się od Narwi po Niemen pod Kownem. Z inicjatywy królowej w okresie przeprowadzania pomiarów włócznej w latach 1547–1557 przy dworze Paca założono miasto Berżniki².

Organizatorami miasta byli głównie Polacy z wójtem Stanisławem Gutowskim ze wsi Guty na Mazowszu. Usytuowano je pomiędzy jeziorem Kielig a bagnistą doliną rzeczki Pilwi, przy skrzyżowaniu ważnych traktów z Merecza do Prus i z Grodna do Łódzkiej. Nie wyznaczono sieci ulicznej, zabudowa skupiała się wokół trójkątnego rynku i przy czterech drogach wylotowych. W 1560 r. w Berżnikach było już 70 domów (mniej więcej tyle, ile obecnie), działali liczni rzemieślnicy, wśród nich 5 piekarzy, 5 szewców, 2 krawców, 2 foluszników, 1 garbarz, 1 kowal, 1 garncarz i 1 słodownik, odbywały się targi³.

Na południe od miasta wznosił się kościół, a grunty wokół niego należały do księdza, który wybudował tu plebanię i założył własny folwark. W ten sposób powstało małe osiedle, zwane Poświętnem, podległe wyłącznej jurysdykcji proboszcza⁴. Jeszcze dalej na południe, za mostem na rzece Berżnik, stał stary Pacowski dwór. Rezydował w nim początkowo urzędnik królewski zarządzający włością berżnicką, a później – przez dwa wieki – starosta berżnicki. Obok dworu istniały zabudowania folwarczne i ogrody oraz cegielnia, a pomiędzy kościołem i dworem – młyn wodny. Łącznie więc Berżniki tworzyły zespół trzech osad podległych trzem osobnym jurysdykcjom. Były to: właściwe miasto, Poświętne z dworami plebana i dwór z folwarkiem i ogrodami⁵.

Rozwój Berżnik zahamowały wojny szwedzkie. W 1679 r. mieszkało tu zaledwie 38 gospodarzy, a więc mniej niż sto lat wcześniej. Kościół był w ruinie, a stary dwór uległ zagładzie, pozostały po nim tylko zawałone piwnice. Skromne zabudowania folwarczne przy nowym dworze obejmowały stajnię, zrujnowany browar, gumno, spichlerz i młyn. Rozwojowi miasteczka nie sprzyjały także wojna północna, zaraza z 1710 r., pozbawienie mieszczan przywilejów oraz

---

¹ J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, w: *Materiały do dziejów ziemi sejneńskiej*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1963, s. 72nn.

² S. Alexandrowicz, *Geneza i rozwój sieci miasteczek Białorusi i Litwy do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica” 7(1970), s. 96.

³ R. Krzysztofik, *Lokacje miejskie na obszarze Polski. Dokumentacja geograficzno-historyczna*, Katowice 2007, s. 18–19; J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 68 nn.

⁴ S. Dmoch, *Historia Berżnik i kościoła pw. Wniebowzięcia NMP*, „Martyria” 3(1992), nr 7(28), s. 14.

⁵ A. Gromadzki, *Dzieje duszpasterstwa parafii Berżniki w latach 1818–1925*, Warszawa 2000 [mps Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego]; J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 73.

konkurencja niedalekich Sejn. Mieszkańcy Berżnik utrzymywali się w większości z uprawy roli. Handel i rzemiosło nie rozwijały się, pomimo osiedlenia się tu pewnej grupy Żydów⁶.

W 1805 r. władze pruskie, które zajęły Suwalszczyznę w wyniku trzeciego rozbioru Polski, odebrały Berżnikom prawa miejskie, zamieniając ostatecznie mieszczan w chłopów. Dwór berżnicki po zlikwidowaniu przez Prusaków starostw stał się majątkiem państwowym, a w pierwszej połowie XIX w. trafił w ręce prywatne. Wiemy, że w 1857 r. jego właścicielem był Cyriak Accord z Sejn, wychowanek tamtejszych szkół, działacz rewolucyjny i niepodległościowy, w okresie przed powstaniem styczniowym aktywny członek organizacji „białych” i komisarz wojewódzki z jej ramienia. Odmienne niż Paszkiewicz z pobliskich Hołn, Accord zgłosił swój akces do powstania i przyłączył się do stronnictwa „czerwonych”, pociągając za sobą okoliczną szlachtę. Piastował funkcję naczelnika województwa augustowskiego. Zagrożony aresztowaniem, wyjechał do Niemiec, gdzie działał jako agent Rządu Narodowego, organizując przerzuty broni dla powstańców przez Prusy Wschodnie. Po powstaniu majątek Berżniki został skonfiskowany przez władze carskie. W początkach XX w. był on własnością niejakiego Muszyńskiego, a później, aż do II wojny światowej – Stanisława Leszczyńskiego, który w okresie międzywojennym wysprzedał większość dóbr.

W związku z tym, iż Berżniki znalazły się po I wojnie światowej na pograniczu polsko-litewskim, rozpoczął się na tych terenach proces głębokich przemian, sięgających wszystkich dziedzin życia. Najtrudniejszą kwestią było niewątpliwie ustalenie i zabezpieczenie granic. Sprawa ta wywoływała między zainteresowanymi stronami niejednokrotnie nieporozumienia i była nawet przyczyną interwencji zbrojnych⁷. Do rozstrzygnięcia konfliktu między oboma państwami włączyła się w 1919 r. Rada Najwyższa wielkich mocarstw. Poleciała ona sztabowi marszałka Focha przygotować odpowiedni projekt linii demarkacyjnej. Został on opracowany na początku lipca 1919 r. W niecały miesiąc później, 26 lipca, linię tę zatwierdziły państwa Ententy⁸.

W międzyczasie wojska niemieckie okupujące Suwalszczyznę zaczęły się z tych terenów wycofywać. Władzę administracyjną nad powiatami augustowskim, sejneńskim i suwalskim Niemcy przekazali wojskom litewskim. Było to wbrew ustaleniom Rady Najwyższej z lipca 1919 r. Wywołało również sprzeciw polskiej Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego i wybuch powstania na Sejneńszczyźnie⁹.

Powstańcom przyszło z pomocą wojsko polskie, które 9 września odrzuciło siły litewskie za linię demarkacyjną. Po tych wydarzeniach Rada Najwyższa

⁶ J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 13–294.

⁷ Zob. P. Łossowski, *Konflikt polsko-litewski 1918–1920*, Warszawa 1996, s. 51; M. Gajewski, *Bój pod Berżnikami 22 IX 1920 r.*, „Zeszyt Naukowy” [Muzeum Wojska w Białymstoku. Ośrodek Badań Historii Wojskowej] 17(2004), s. 89–97.

⁸ Zob. P. Łossowski, *Kwestia przynależności państwowej Sejneńszczyzny w latach 1918–1920*, w: *Materiały do dziejów ziemi sejneńskiej*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1963, s. 353–383.

⁹ [J. Bieniewski], *Powstanie sejneńskie*, „Uczeń Kresowy” 6(1936)nr 7, s. 6–10; T. Mańczuk, *Powstanie sejneńskie w 1919 roku*, „Białostoczczyzna” 9(1994)nr 1, s. 35–41.

Ententy 8 grudnia 1919 r. uznała ostatecznie linię Focha jako granicę między Polską i Litwą. Decyzji tej nie przyjęło państwo litewskie. Konflikt z Litwą zaostrzył się w momencie najazdu bolszewickiego na Polskę. Wtedy to Litwa podpisała układ z Rosją bolszewicką przeciwko Polsce. W zamian za pomoc w wojnie z Polską Republika Litewska otrzymała od rządu bolszewickiego uznanie samodzielności państwa oraz granic¹⁰.

Po przegranej wojnie, kiedy nastąpił odwrót wojsk bolszewickich z Polski, armia litewska pozostała na terenach Suwalszczyzny. Było to powodem rozpoczęcia wojny polsko-litewskiej, która trwała z przerwami do 6 października 1920 r. Wtedy to podczas rokowań w Suwałkach wprowadzono zawieszenie broni między stronami na odcinku suwalskim. Polska i Litwa zgodziły się również, by granica na Suwalszczyźnie biegła wzdłuż wyznaczonej linii Focha¹¹.

Umowa Suwalska definitywnie zakończyła sprawę przynależności Suwalszczyzny do Polski, w tym także omawianej tutaj parafii Berźniki. Aktem o podstawowym znaczeniu prawnym była uchwała konferencji ambasadorów Anglii, Francji, Japonii i Włoch z 15 marca 1923 r. o uznaniu wschodnich granic Rzeczypospolitej, w tym także granicy polsko-litewskiej¹².

Krwawo w dziejach Berźnik zaznaczyła się II wojna światowa. Ludność tutejsza odczuła terror działalności zarówno wojsk sowieckich, jak i niemieckich. Rosjanie pojawili się tutaj 23 września 1939 r. i wpisali się w świadomości miejscowej ludności morderstwami bezbronnych żołnierzy, działaczy politycznych, policji i nauczycieli. Atmosferę terroru potęgowały trzykrotne deportacje na Syberię całych rodzin podejrzanych o nieprawomyślność i wrogi stosunek do władzy radzieckiej. Ostatni transport deportowanych odszedł ostatniego dnia panowania władzy radzieckiej, 22 czerwca 1941 r., i pod ostrzałem niemieckich dział dotarł do miejsca przeznaczenia.

O historii tamtych dni mówi pomnik wzniesiony nad mogiłą 20 Polaków, w większości członków konspiracji AK, powieszonych publicznie w Berźnikach przez hitlerowskich żandarmów 18 maja 1944 r. Po egzekucji ciała zamordowanych wrzucono do ubikacji. Wśród powieszonych był wójt gminy Berźniki, Piotr Szyryński z Posejneli, jeden z przywódców powstania sejneńskiego przeciwko Litwinom w 1919 r.¹³

---

¹⁰ P. Łossowski, *Kwestia przynależności państwowej Sejneńszczyzny w latach 1918–1920*, s. 353–383; S. Kamiński, *Likwidacja stanu I wojny światowej na Suwalszczyźnie. Walka o wyzwolenie spod okupacji niemieckiej (listopad 1918 – sierpień 1919)*, „Rocznik Białostocki” 15(1981), s. 111–113.

¹¹ J. Smoleński, *Walki polsko-litewskie na Suwalszczyźnie we wrześniu 1920 roku*, Warszawa 1938, s. 9–18; T. Mańczuk, *Suwalszczyzna w okresie wojny polsko-radzieckiej w 1920 roku*, „Białostoczczyzna” 9(1994)nr 3, s. 22–28.

¹² P. Łossowski, *Kształtowanie się wschodnich granic Polski 1918–1921*, „Wiadomości Historyczne” 24(1982)nr 6, s. 365–367.

¹³ Zob. W. Monkiewicz, A. Dobroński, *Ofiary terroru hitlerowskiego na Suwalszczyźnie w latach 1939–1945*, Białystok 1993.

Powstanie i rozwój parafii

Datę założenia parafii ustalono w przybliżeniu na rok 1547, kiedy to królowa Bona przejęła te tereny pod swój zarząd. Stała się też fundatorką nie tylko miasta, ale i parafii. Pierwsza świątynia istniała w Berżnikach już przed 1546 r., najprawdopodobniej została zbudowana wraz założeniem tu dworu. Nie musiano więc wystawiać nowego kościoła. W 1679 r. znajdowała się jednakże w ruinie, nie wiadomo, czy została odremontowana, czy wystawiono nową. Faktem jest, że był to pierwszy kościół pobudowany na Suwalszczyźnie¹⁴.

W chwili powstania parafii Berżniki należały do prowincji gnieźnieńskiej i diecezji wileńskiej. Taki stan przetrwał do 1795 r. Po trzecim rozbiórce Polski opiekę duchową i administracyjną na tym terenie przejął biskup w Płocku. 16 marca 1799 r. papież Pius VI erygował diecezję wigierską. Parafia Berżniki¹⁵ weszła w skład nowo utworzonej diecezji i należała do dekanatu wigierskiego. Od 1818 r. Berżniki weszły w skład diecezji sejneńskiej czyli augustowskiej i dekanatu Sejny (od 1820 r.). Przynależność administracyjna Berżnik zmieniała się jeszcze dwukrotnie: w 1925 r., kiedy to papież Pius XI utworzył diecezję łomżyńską, i w 1992 r. wraz z powstaniem diecezji ełckiej¹⁶.

Każdą parafię stanowi określona wspólnota wiernych utworzona na sposób stały w Kościele, nad którą pasterską pieczę pod władzą biskupa powierza się proboszczowi. Na przestrzeni ostatnich stu lat pracowało tu kilkunastu proboszczów. Byli to: ks. Wincenty Kijewski (1907–1909), ks. Adam Łostowski (1909–1919), ks. Jan Moroz (1919–1929), ks. Czesław Wężyk (1930–1936), ks. Józef Śledziński (1936–1940), ks. Jan Snarski (1945–1950), ks. Józef Załęski (1950–1958), ks. Stanisław Chudzik (1958–1964), ks. Jan Roszkowski (1964–1972), ks. Wacław Kołota (1972–1978), ks. Kazimierz Dochód (1978–1984), ks. Stefan Dmoch (1984–2004), ks. Władysław Napiórkowski (2004–2018) oraz ks. Andrzej Sienkiewicz (2018–)¹⁷. W przeszłości w parafii pracowali także wikariusze.

Parafię berżnicką tworzy dziś kilkanaście miejscowości: Berżniki, Berżałowce, Bosse, Budwieć, Dubowo, Dworczyso, Hołny Majera, Hołny Wolmera, Kiecie, Krejwińce, Kukle, Markiszki, Poćkuny, Podlaski, Półkoty, Stanowisko, Suworowo,

¹⁴ A. Gromadzki, *Dzieje duszpasterstwa parafii Berżniki w latach 1818–1925*, s. 11nn.

¹⁵ Jako ciekawostkę z tego okresu można przytoczyć fakt, iż w Berżnikach zmarł pierwszy biskup wigierski Mikołaj Franciszek Karpowicz. Wracał on od hrabiego Mateusza Żyniewa z miejscowości Wiejsieje i zatrzymał się u tutejszego proboszcza Leonarda Symonowicza na nocleg. Zgon biskupa nastąpił 5 listopada 1803 r. ok. godz. 3.30. Jego zwłoki wsadzono do karety i przewieziono do Wigier. Aby ukryć fakt zgonu, a może bardziej jeszcze z uwagi na ewentualną ingerencję lokalnych władz pruskich, w pojeździe – w miejscu biskupim – siedział lokaj zmarłego dostojnika kościelnego i w czasie przejazdu przez miejscowości błogosławił lud przez okno karety. A. Romańczuk, *Diecezja Wigry*, cz. I: *Biskup Michał Franciszek Karpowicz*, Warszawa 1951 [mps Archiwum Diecezjalne w Łomży, dalej: ADŁ], s. 187–188.

¹⁶ W. Guzewicz, *Diecezja ełcka w zarysie (1992–2012)*, Ełk 2012, s. 13–15.

¹⁷ *Schematyzm diecezji ełckiej 2012*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Ełk 2012, s. 199; W. Guzewicz, *Katalog duchowieństwa diecezji ełckiej. Zmiany administracyjno-personalne w latach 1992–2017*, Ełk 2018, s. 17.

Wigrańce i Zelwa; łącznie zamieszkuje tu ok. 1500 osób. Oprócz katolików na terenie parafii mieszka kilku prawosławnych i kilka osób nieprzyznających się do żadnej religii. Obecnie Berźniki to parafia wiejska z przewagą ludzi starszych i tendencją do wyludniania się. Mieszkańcy – to głównie Polacy, aczkolwiek żyje tu też niewielka grupa Litwinów¹⁸. Wierni utrzymują się z rolnictwa, rybołówstwa, pracują w lesie oraz podejmują zajęcia sezonowe. Niektórzy są zatrudnieni w pobliskich Sejnach. Walory krajobrazowe i turystyczne skłaniają też do zakładania gospodarstw agroturystycznych i ośrodków wypoczynkowych.

Z historii miejscowości przynależących do parafii

Ponad połowa miejscowości wchodząca w skład parafii Berźniki powstała w XVI w., czyli ma już blisko pięćset lat historii. Cztery miejscowości pochodzą z XIX w. (Dubowo, Dworczyso, Podlaski i Suworowo) i cztery z XVII w. (Budwieć, Kiecie, Wigrańce i Zelwa), a jedna wieś została założona w XVIII w. (Markiszki). Wsie osocznickie przeważnie brały swe nazwy od nazwisk chłopów, a wsie pańszczyźniane od nazw topograficznych. Nazwy miejscowości wywodzą się zarówno z języka polskiego, jak i jaćwieskiego oraz litewskiego. Warto też dodać, iż znaczna część wszystkich omawianych tutaj miejscowości powstała w okresie pomiaru włóczego dokonanego przez królową Bonę między rokiem 1547 a 1561. A oto krótka charakterystyka poszczególnych miejscowości wchodzących obecnie w skład parafii Berźniki:

Berżałowce – miejscowość powstała w okresie tzw. pomiaru włócznej w latach 1547–1561. Pierwotna jej nazwa brzmiała Bierżyłowce¹⁹.

Bosse – wieś pochodzi z połowy XVI w. Założono ją najprawdopodobniej w latach 1547–1561. Początkowo nosiła nazwę Wieliczkowice. Po najeździe szwedzkim wraz z napływem na te tereny ludności litewskiej nastąpiła lituanizacja nazwy wsi na Bosse.

Budwieć – wieś osocznicka. Pierwsze wzmianki o niej pochodzą z XVII w.²⁰

Dubowo – miejscowość została założona w XIX w. przez osadników rosyjskich, sprowadzonych tu przez władze carskie. W latach dwudziestych ubiegłego stulecia mieszkali tu już sami Polacy²¹.

Dworczyso – miejscowość powstała w początkach XIX w. w miejscu zlikwidowanego folwarku Sztabinki. Z parcelacją majątku wiąże się podanie o figurze Chrystusa, która pozostała po rozebraniu dworu (ośrodek rozległych

---

¹⁸ *Schematyzm diecezji elckiej 2012*, s. 199; *Schematyzm diecezji elckiej 2017*, pod red. M. Maczana, Elk 2017, s. 104.

¹⁹ *Berżałowce*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1, Warszawa 1880, s. 156.

²⁰ J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 71nn.

²¹ *Dubowo*, <<https://www.radzima.net/pl/miejsce/dubowo-1.html>>, dostęp: 17.02.2019.

dóbr Kopciów). Gdy przeniesiono ją do kościoła w Żegarach, następnego dnia miała wrócić na dawne miejsce²².

Hołny Mejera – początki tego majątku sięgają XVI w., kiedy dawne posiadłości kniaziów Glińskich zostały nadane książętom słuckim. Z lat 1558–1562 pochodzi pierwsza wzmianka o wzniesionym przez książąt dworze Lny (Hołny). Na początku XVIII w. dobra te rozpadły się na dwie części: jedna z nich została nadana jezuitom grodzieńskim (późniejsze Hołny Wolmera), druga natomiast (Hołny Mejera) należała wówczas do Michała Buchowieckiego. W każdej części wzniesiono nowe dwory, a stary ośrodek z dworem książąt słuckich zmienił się w zwykłą wieś Ogrodniki. W Hołnach Mejera Buchowiecki wybudował dwór, wokół którego powstała także wieś. Dwór zachował się do naszych czasów. W dalszym okresie majątek ten posiadali Kaczanowscy, Mejerowie (od nich przyjęła się nazwa: Hołny Mejera), Eysymontowie oraz Paszkiewiczowie²³.

Hołny Wolmera – majątek powstał z podziału dawnych dóbr książąt słuckich. W 1708 r. nadano go jezuitom grodzieńskim i przez pewien czas nazywano Hołnami Jezuickimi. W drugiej połowie XVIII w. włości te obejmowały 20 wsi. Wówczas wybudowano tutaj dwór. Po kasacie zakonu jezuitów w 1773 r. dobra przeszły na własność państwa. Ich zarządcą był początkowo Michał Borewicz, a później Kazimierz Wolmer, kasztelan grodzieński. Dziś z dawnego folwarku pozostał jedynie piętrowy budynek z 1904 r. Mieści się tu obecnie strażnica Straży Granicznej. Na miejscu innych zabudowań folwarcznych stoją nowe domy²⁴.

Kiecie – wieś założyli w drugiej połowie XVII w. trzej bracia Jurek, Ławryn i Potr Kiecie, dogładający barci starościńskich w Puszczy Berżnickiej. W Kieciach stał niegdyś krzyż powstańców z 1863 r.²⁵ Obecnie miejscowość ta włączana jest do wsi Zelwa.

Krejwińce – osada ta powstała w połowie XVI w. podczas tzw. pomiary włócznej i nosiła pierwotnie nazwę Tatarynowicze, gdyż zamieszkiwali ją Tatarzy. W 1559 r. byli to Ponis Tatarynowicz, Bienko Tatarynowicz i Ławryn Tatarynowicz. Po najeździe szwedzkim, wraz z napływem na te tereny ludności litewskiej, zmieniono nazwę miejscowości na Krejwińce.

Kukle – miejscowość powstała w okresie tzw. pomiary włócznej w latach 1547–1561 pod nazwą Pomorzany. Po najeździe szwedzkim wraz z napływem na te tereny ludności litewskiej nastąpiła lituanizacja nazwy wsi na Kukle²⁶.

Markiszki – miejscowość powstała prawdopodobnie w połowie XVIII w. i należała do dóbr jezuickich. Po kasacie jezuitów dobra te początkowo przeszły

---

²² Dworczyński, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 2, Warszawa 1881, s. 325.

²³ *Hołny Mejera*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 3, Warszawa 1882, s. 104nn.

²⁴ R. Szubański, *Bataliony, kompanie, strażnice KOP*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1993, nr 3/145, s. 275; J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 51–55.

²⁵ J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 110.

²⁶ Tamże, s. 71nn.

na własność państwa. W 1774 r. mieszkało w niej dwóch bojarów (ludność zwolniona od pańszczyzny) Chwiedorowiczów²⁷.

Poćkuny – miejscowość powstała w okresie tzw. pomiary włócznej w latach 1547–1561 pod nazwą Puciłowicze, mieszkających tu już w 1560 r. Po najeździe szwedzkim, wraz z napływem na te tereny ludności litewskiej, zmieniono nazwę miejscowości na Poćkuny²⁸.

Podlaski – początkowo wieś nazywała się Witkowo i założono ją na części wykarczowanego lasu w drugiej połowie XIX w. Powstanie jej związane jest z uwłaszczeniem w 1882 r.

Pólkoty – wieś powstała w okresie tzw. pomiary włócznej w latach 1547–1561 pod nazwą Poberżany. Swą obecną nazwę przyjęła od nazwiska osadników – Pólkotowiczów, mieszkających tu już w 1560 r.²⁹

Stanowisko – wieś osocznicka. Uwagę zwraca solidny, drewniany budynek z oknami. Przed II wojną światową mieściła się tu strażnica Korpusu Ochrony Pogranicza³⁰.

Suworowo – wioskę założyli w XIX w. osadnicy rosyjscy, sprowadzeni tu przez władze carskie. W latach dwudziestych ubiegłego stulecia mieszkali w niej już sami Polacy³¹.

Wigrańce – wieś powstała w XVII w. i zwała się początkowo Łympia. Nazwa jest pochodzenia jaćwieskiego. Stąd też nasuwa się przypuszczenie, że założycielami wsi mogli być Wigranie. Według bowiem dawnych zapisów żyli oni na wyspie jeziora Wigry i stanowili ostatnią ocalałą z pogromów resztkę ludności jaćwieskiej jeszcze w XVI w. Nazwę Wigrańce utworzono zapewne od miana, jakim określali sami siebie jej pierwotni mieszkańcy. W XVIII w. wieś zamieszkiwali bojarzy z rodu Łejmelów³².

Zelwa – miejscowość po raz pierwszy została wymieniona w 1645 r. Była to wówczas wieś pańszczyźniana, w której znajdowała się karczma. W XVIII w. osadę przejęli węgierscy kameduli. Mieszkańcy wsi trudnili się wyrobem gontów na potrzeby klasztoru na Wigrach. W późniejszym okresie w Zelwie stacjonowała strażnica WOP³³. Obecnie we wsi znajduje się małe muzeum etnograficzne wraz ze skansenem, założone przez jednego z mieszkańców.

Miejsca kultu

Głównym miejscem kultu ośrodka kościelnego w Berżnikach jest kościół pw. Wniebowzięcia NMP. Wybudowano go na początku XIX w. staraniem ks. Leonarda Symonowicza, ówczesnego proboszcza parafii, z drewna iglastego,

²⁷ *Markiszki*, <http://www.polskawliczbach.pl/wies_Markiszki>, dostęp: 17.02.2019.

²⁸ J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, s. 71nn.

²⁹ *Вялікі гістарычны атлас Беларусі*, t. 2, Mińsk 2013, s. 87.

³⁰ R. Szubański, *Bataliony, kompanie, strażnice KOP*, s. 275.

³¹ *Suworowo*, <<https://www.radzima.net/pl/miejsce/suworowo.html>>, dostęp: 17.02.2019.

³² *Вялікі гістарычны атлас Беларусі*, s. 87.

³³ *Zelwa*, <[https://pl.wikipedia.org/wiki/Zelwa_\(powiat_sejne%C5%84ski\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Zelwa_(powiat_sejne%C5%84ski))>, dostęp: 17.02.2019.

o konstrukcji zrębowej wzmocnionej lisicami; oparty na kamiennej, otynkowanej podmurówce, oszalowany. Świątynię tę zbudowano na rzucie prostokąta, z wydzielonymi we wnętrzu: prezbiterium, zakrystią i kruchtą boczną po jego obu stronach oraz kruchtą z chórem muzycznym na piętrze. Parapet chóru, wysunięty na nawę, został umieszczony na łukowo wspartej platformie. Znajdują się tutaj cztery słupy, w dolnej części niezabudowane, wyżej oszalowane, podparte słupem pośrednim. Początkowo kościół był jednonawowy, na co wskazują okna nad zakrystiami i przełożenie więźby dachowej. Według ekspertyzy dendrochronologicznej nawy boczne dobudowano w 1832 r. Bryła obiektu jest orientowana, prostopadłościenna, zwarta, z dwiema wieżami na osiach bocznych; wymiary obiektu: długość 25 m, szerokość 15 m, wysokość do sklepienia 16 m, dwie wieże są wysokie na 26 m. Kościół oraz teren przykościelny otoczony został murem kamiennym.

Elewacja wschodnia (fasada) – trójosiowa, zwieńczona ozdobnie opracowanym, trójkątnym szczytem, ujęta dwiema prostopadłościennymi wieżami. Wieże kryte dachami czterospadowymi, namiotowymi, z trójkątnymi szczytami w połączeniach. W zwieńczeniach szczytu i wież – kute krzyże osadzone na kulach. Na zewnętrzne ściany wież nałożono szalunek, maswerki w formie biforium, w szczytach wież – w formie rozety. Na osi centralnej umiejscowione jest dwudrzwiowe wejście główne, nad którym znajduje się okno zakończone łukiem ostrym. Drzwi wejściowe z wielokwaterowym nadświetlem zwieńczone półkoliście.

Elewacje boczne (północna i południowa) – czteroosiowe. Osie stanowią prostokątne okna zakończone łukiem ostrym. Między oknami znajdują się cztery lizeny podtrzymujące konstrukcję. Dodatkowo w północnej elewacji znajduje się wejście do zakrystii.

Elewacja zachodnia – czteroosiowa. Osie krańcowe stanowią okna prostokątne zakończone łukiem ostrym. Okna stanowiące osie środkowe są prostokątne, zakończone łukiem ostrym, są nieco mniejsze od okien stanowiących krańcowe osie i są wyżej umiejscowione. Między pierwszą a drugą oraz między trzecią i czwartą osią znajdują się lizeny.

Wnętrze trójnawowe, podzielone trzema parami drewnianych kolumn połączonych odcinkami łuków. Kolumny posadowione na wysokich ceglanych bazach, ośmioboczne, z prostymi, profilowanymi kapitelami. Lisice opracowane w formie pilastrów. Nawa główna przykryta pozornym sklepieniem kolebowym, boczne – stropami płaskimi. Okna zamknięte ostrołukowo, w fasadzie dwa okulusy³⁴.

W kościele na szczególną uwagę zasługują trzy ołtarze: główny i dwa w nawach bocznych. Ołtarz główny jest drewniany, dwukondygnacyjny i pochodzi z początków XIX w. W jego centrum znajduje się obraz Wniebowzięcia NMP z XVIII w., a nieco wyżej – Ukrzyżowanie Chrystusa. Ołtarz zwieńcza Oko Opatrzności i krzyż. Retabulum jest ujęte parami kolumn o złożonych kapitelach korynckich. Między kolumnami ustawione są postacie świętych Piotra i Pawła. W ołtarzu bocznym po stronie południowej znajduje się obraz

---

³⁴ Opis architektoniczny świątyni berżnickiej sporządzony został przez autora artykułu.

NMP Niepokalanej, w zwieńczeniu zaś – obraz Świętego Józefa. Po bokach stoją tu figury Matki Boskiej Bolesnej i św. Franciszka. W ołtarzu po prawej północnej umieszczono obraz Chrystusa z XVIII w., a po bokach figury: NMP Niepokalanej i św. Antoniego³⁵.

Wśród cennych zabytków kościoła należy wymienić drewniany feretron z końca XIX w., zrobiony w kształcie gotyckiej kapliczki z obustronnym obrazem namalowanym na blasze, przedstawiającym Wniebowzięcie NMP i św. Franciszka z Dzieciątkiem, obrazy Drogi Krzyżowej, namalowane na płótnie, także pochodzące z XIX w., oraz dwa obrazy z przełomu XVIII i XIX w.: Niepokalanego Poczęcia NMP i Świętego Józefa.

Wartość zabytku mają również dwie bliźniacze dzwonnice stojące we wschodnich narożnikach muru okalającego plac kościelny. Pochodzą one z połowy XIX w. i są wykonane z drewna, dwukondygnacyjne, na kamiennym fundamencie o wymiarach: długość 4,40 m, szerokość 4,40 m i wysokość 10 m. Kondygnacje rozdzielone są daszkiem okapowym. W dolnej kondygnacji – otwór wejściowy zamknięty półkoliście, górna – węższa, z otworami głosowymi zamkniętymi półkoliście, wypełnionymi żaluzjami. Dach brogowy, kryty blachą, zwieńczony sterczyną, na której osadzony jest krzyż na kuli. Po przeciwległej stronie muru znajdują się dwie murowane kaplice, datowane na XVIII/XIX w. Obie założone są na planie prostokąta. Wewnątrz kaplic znajdują się małe prostokątne wnęki na metalowe tablice upamiętniające nazwiska niektórych proboszczów parafii od XVII do drugiej połowy XIX w. Obiekty są podpiwniczone (rodzaj krypty grobowej)³⁶.

Od 2004 r. miejscem kultu jest także kaplica filialna w Zelwie. Utworzono ją w jednej z sal dawnego drewnianego budynku szkolnego. Ma ona następujące wymiary: długość 8 m, szerokość 6 m i wysokość 3 m. W kaplicy znajdują się wszystkie paramenty liturgiczne potrzebne do sprawowania Mszy św. W ołtarzu głównym umieszczony jest obraz Jezusa Miłosiernego³⁷.

Na terenie parafii znajduje się jeden cmentarz grzebalny (parafialny). Powstał on wraz z założeniem parafii. Obecnie ma on ok. 1 ha powierzchni i oddalony jest od kościoła o ok. 2 km. Cmentarz został ogrodzony murem. Przed wejściem na cmentarz znajduje się parking. Na początku XXI w. cmentarz został uporządkowany. Na cmentarzu znajduje się zabytkowa kaplica cmentarna w dobrym stanie. Jest to obiekt w stylu klasycyzującym, założony na planie sześcioboku, jednotraktowy, wzniesiony w 1829 r. przez Józefa Chmielewskiego z Otkieńszczyzny dla pierwszej żony – Anny z Kandybów. Autor projektu kaplicy nie jest znany. W przeszłości w krypcie grobowej obiektu chowano zmarłych ze szlacheckich rodzin. Do dzisiaj zachowało się kilka trumien ze zmumifikowanymi zwłokami. Z dawnego wyposażenia zachowały się m.in. murowana mensa i chór. Kaplica ta stanowi dziś miejsce Pamięci Narodowej (nr rej. A-77 z 22 kwietnia 2004 r.). Poza tym na cmentarzu znajdują się kwatery żołnierzy polskich

³⁵ Por. W. Jemielity, *Diecezja łomżyńska. Studium historyczne parafii*, Łomża 1990, s. 244.

³⁶ Zob. *Architektura sakralna. Powiat augustowski, sejneński, suwalski*, opr. J. Kotyńska-Stetkiewicz, G. Ryżewski, Białystok 2005.

³⁷ *Schematyzm diecezji elckiej 2012*, s. 199.

i litewskich poległych we wrześniu 1920 r. w czasie bitwy niemeńskiej oraz 8 ułanów z 24 batalionu KOP zamordowanych 24 września 1939 r. na placówce w Stanowisku przez Armię Czerwoną, a także mogiła zbiorowa 20 ofiar terroru niemieckiego zamordowanych w Berżnikach 18 maja 1944 r. Cmentarz parafialny w Berżnikach znajduje się w rejestrze zabytków województwa podlaskiego pod numerem 678 z 26 sierpnia 1989 roku³⁸.

Język nabożeństw

Z uwagi na dwunarodowość parafii pod koniec XIX w. oprócz łaciny i języka polskiego w modlitwach publicznych używano także języka litewskiego, tego ostatniego dość rzadko. Posługiwano się językiem litewskim głównie przy odmawianiu różańca i to przeważnie wtedy, gdy większość w kościele stanowiła ludność litewska. Jeśli chodzi o kazania w ciągu roku, to były one po polsku, z tym że w pierwszą niedzielę miesiąca mówiono je i po litewsku, i po polsku. Katechizmu ksiądz uczył zawsze po polsku, natomiast do pierwszej spowiedzi przygotowywał i po polsku, i po litewsku.

Tak było do początku XX w., kiedy to Litwini pod wpływem haseł narodowościowych uznali się za pokrzywdzonych przez nadmiar śpiewów i modlitw w języku polskim podczas publicznych nabożeństw i żądali odwrócenia tych proporcji, w wyniku czego dochodziło do licznych nieporozumień i konfliktów pomiędzy duchowieństwem i społeczeństwem polskim a klerem i ludnością litewską³⁹.

W listopadzie 1903 r. około czterystu osób zwróciło się pisemnie do administratora diecezji, ks. Józefa Antonowicza, o wprowadzenie do kościoła języka litewskiego proporcjonalnie do liczby parafian. Wśród Polaków powstało wrzenie. Miejscowy proboszcz przewidywał groźne następstwa takiej reformy – krwawe bójki, zamknięcie kościoła i ruinę moralności, zwłaszcza miłości bliźniego: Litwinów do Polaków i odwrotnie. Widząc niezdecydowanie władzy kościelnej, Litwini zwrócili się do warszawskiego generała gubernatora, a ten do gubernatora suwalskiego i administratora diecezji o wprowadzenie do nabożeństw co drugą niedzielę języka litewskiego.

Taką decyzję ogłosił administrator diecezji sejneńskiej czyli augustowskiej ks. Antonowicz 31 marca 1904 r. i uczynił to w trzech językach: po łacinie, polsku i litewsku⁴⁰. Mimo oficjalnego rozporządzenia w kościele berżnickim

---

³⁸ *Cmentarz parafialny w Berżnikach*, <<http://www.polskie-cmentarze.pl/Ciekawe-miejsca/Wojewodztwo-Podlaskie/Powiat-sejnencki/Gmina-Sejny/Berzniki/Cmentarz-parafialny-w-Berznikach>>, dostęp: 19.02.2019.

³⁹ W. Guzewicz, *Duchowieństwo diecezji łomżyńskiej w II Rzeczypospolitej*, Lublin 2003, s. 174.

⁴⁰ W. Jemielity, *Język nabożeństw w parafiach mieszanych polsko-litewskich przed I wojną światową*, w: *Przeszłość natchnieniem dla teraźniejszości. Sympozjum historyczne i świętowojeickhowe. Elk 20–22 kwietnia 1994 roku*, pod red. K. Brzostka i in., Elk 1996, s. 268.

na tle używania języka dochodziło do kłótni, a nawet do bójek, w wyniku czego w 1904 r. zamknięto tę świątynię na trzy lata⁴¹.

Aby uniknąć dalszych scysji na tle narodowościowym, 12 listopada 1907 r. utworzono parafię w Kucinach, wydzielając jej terytorium z parafii Berzniki. W nowej parafii znalazło się dziewięć wiosek polskich, a w starej trzy wioski litewskie. Nie bacząc na odległości, mieszkańcy prosili o zmianę decyzji, co administrator diecezji uczynił 10 grudnia jeszcze tego samego roku. Po I wojnie światowej parafia w Kucinach znalazła się w granicach państwa litewskiego i diecezji w Wyłkowyszkach.

Po utworzeniu parafii w Kucinach dziekan sejneński na nowo poświęcił obiekt i oddał go we władanie dla tej części parafian, która pozostała przy Berznikach. W późniejszym okresie nabożeństwa sprawowano tylko w języku łacińskim i polskim (mieszkająca tu niewielka grupa Litwinów dojeżdżała na swoje nabożeństwa do polskich Sejn), a od Soboru Watykańskiego II cała liturgia sprawowana była już w języku polskim⁴².

Zakończenie

Artykuł stanowi przyczynek do zrozumienia przeszłości i terażniejszości ziemi sejneńskiej i berznickiego ośrodka kościelnego. W ciągu wieków w Berznikach zachodziły liczne zmiany, dotyczące różnych sfer życia religijnego, społecznego, gospodarczego itd. Dziś ośrodek ten boryka się z licznymi problemami związanymi z trudną sytuacją gospodarczo-społeczną, wysokim bezrobociem, wyludnianiem się miejscowości wchodzących w skład parafii, ucieczką młodych do większych ośrodków i miast itp. Posiada jednak cenne zabytki, przede wszystkim kościół pw. Wniebowzięcia NMP oraz zabytkowy cmentarz. Są to skarby, które z wiarą i tradycją miejscowa ludność pielęgnuje oraz rozwija, wzbogacając na miarę swoich możliwości.

BIBLIOGRAFIA

- Alexandrowicz S., *Geneza i rozwój sieci miasteczek Białorusi i Litwy do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica” 7 (1970), s. 47–108.
- Architektura sakralna. Powiat augustowski, sejneński, suwalski*, opr. J. Kotyńska-Stetkiewicz, G. Ryżewski, Białystok 2005.
- [Bieniewski J.], *Powstanie sejneńskie*, „Uczeń Kresowy” 6(1936)nr 7, s. 6–10.
- Dmoch S., *Historia Berznik i kościoła pw. Wniebowzięcia NMP*, „Martyria” 3(1992), nr 7(28), s. 14.

---

⁴¹ Zamknięcie kościoła w Berznikach nastąpiło 1 listopada 1904 r. Księża przenieśli się do siedziby dekanatu, miasta Sejn. Administrator diecezji poprosił gubernatora suwalskiego o opiekę nad świątynią. Wójt gminy Berzniki pilnował kluczy do kościoła, a dwaj stróże mieli strzec kościoła i plebanii oraz powiadamiać księży w Sejnach o pogrzebach. ADŁ, Parafia Kuciny 1907–1908, sygn. I 221, k. 1n.; Archiwum Diecezji Elckiej, Sprawy litewskie, cz. I: 1919–1945. List parafian sejneńskich do bpa A. Karasia z 2 maja 1920 r.

⁴² W. Jemielity, *Język nabożeństw w parafiach mieszanych polsko-litewskich...*, s. 268.

- Gajewski M., *Bój pod Berżnikami 22 IX 1920 r.*, „Zeszyt Naukowy” [Muzeum Wojska w Białymstoku. Ośrodek Badań Historii Wojskowej] 17 (2004), s. 89–97.
- Gromadzki A., *Dzieje duszpasterstwa parafii Berżniki w latach 1818–1925*, Warszawa 2000 [mps Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego].
- Guzewicz W., *Diecezja etcka w zarysie (1992–2012)*, Elk 2012.
- Guzewicz W., *Duchowieństwo diecezji łomżyńskiej w II Rzeczypospolitej*, Lublin 2003.
- Guzewicz W., *Katalog duchowieństwa diecezji etckiej. Zmiany administracyjno-personalne w latach 1992–2017*, Elk 2018.
- Jemielity W., *Diecezja łomżyńska. Studium historyczne parafii*, Łomża 1990.
- Jemielity W., *Język nabożeństw w parafiach mieszanych polsko-litewskich przed I wojną światową*, w: *Przeszłość natchnieniem dla teraźniejszości. Symposium historyczne i świętowojeńskie*. Elk 20–22 kwietnia 1994 roku, pod red. K. Brzostka i in., Elk 1996, s. 259–282.
- Kamiński S., *Likwidacja stanu I wojny światowej na Suwalszczyźnie. Walka o wyzwolenie spod okupacji niemieckiej (listopad 1918 – sierpień 1919)*, „Rocznik Białostocki” 15(1981), s. 91–116.
- Krzysztofik R., *Lokacje miejskie na obszarze Polski. Dokumentacja geograficzno-historyczna*, Katowice 2007.
- Łossowski P., *Konflikt polsko-litewski 1918–1920*, Warszawa 1996.
- Łossowski P., *Kształtowanie się wschodnich granic Polski 1918–1921*, „Wiadomości Historyczne” 24(1982)nr 6, s. 365–367.
- Łossowski P., *Kwestia przynależności państwowej Sejneńszczyzny w latach 1918–1920*, w: *Materiały do dziejów ziemi sejneńskiej*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1963, s. 353–383.
- Mańczuk T., *Powstanie sejneńskie w 1919 roku*, „Białostoczczyzna” 9(1994)nr 1, s. 35–41.
- Mańczuk T., *Suwalszczyzna w okresie wojny polsko-radzieckiej w 1920 roku*, „Białostoczczyzna” 9(1994)nr 3, s. 22–28.
- Monkiewicz W., Dobroński A., *Ofiary terroru hitlerowskiego na Suwalszczyźnie w latach 1939–1945*, Białystok 1993.
- Romańczuk A., *Diecezja Wigry, cz. I: Biskup Michał Franciszek Karpowicz*, Warszawa 1951 [mps Archiwum Diecezjalne w Łomży].
- Schematyzm diecezji etckiej 2012*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Elk 2012.
- Schematyzm diecezji etckiej 2017*, pod red. M. Maczana, Elk 2017.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1, Warszawa 1880.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 2, Warszawa 1881.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 3, Warszawa 1882.
- Smoleński J., *Walki polsko-litewskie na Suwalszczyźnie we wrześniu 1920 roku*, Warszawa 1938.
- Szubański R., *Bataliony, kompanie, strażnice KOP*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1993, nr 3/145, s. 275–278.
- Wiśniewski J., *Dzieje osadnictwa w powiecie sejneńskim od XV do XIX wieku*, w: *Materiały do dziejów ziemi sejneńskiej*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1963, s. 13–294.
- Вялікі гістарычны атлас Беларусі*, t. 2, Mińsk 2013.

THE CHURCH CENTER IN BERŻNIKI (SEJNEŃSZCZYŻNA) (SELECTED ISSUES)

SUMMARY

This article is a contribution to understanding the past and present of the Sejny land and the Church center in Berżniki. Over the centuries, there have been many changes in Berżniki regarding various matters of religious, social and economic life, etc.. Today, that center is struggling with numerous problems related to the economic and social difficulties, high unemployment, depopulation of villages and towns – which are assigned to the parish, the migration of young people to larger cities and towns, etc. However, it has valuable monuments, first of all the church of the Assumption of the Virgin Mary. Additionally, there is also a historic cemetery. These are treasures that the local community looks after and develops with faith and tradition, enriching to the best of their abilities.

KEY WORDS: Berżniki, Sejny land, Sejneńszczyzna, Catholic Church

